

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ІШКІ ІСТЕР МИНИСТРЛІГІ
Бәрімбек Бейсенов атындағы
ҚАРАҒАНДЫ АКАДЕМИЯСЫ

әскери және арнайы - тактикалық даярлық кафедрасы

«Тіршілік қауіпсіздігі» пәні бойынша күндізгі оқу факультетінің
курсанттарына арналған

Д Ә Р І С

**Тақырып 5. Ядролық, химиялық және бактериологиялық
қарудың сипаттамасы.**

кафедраның аға оқытушысы
полиция подполковнигі

Н.Ж.Қожамжаров

Дәріс ПӘС талқыланып, кафедра мәжілісінде бекітілді
2016 жылғы « » маусым № хаттама

Оқулық мақсаттары.

1. Курсанттарды жаппай зақымдау қаруына түсінік беріп, жаппай зақымдау қаруының типтерімен таныстыру.
2. Курсанттарды ядролық қарулардың ошағымен таныстру.
3. Курсанттарды жаппай зақымдау қаруына, ядролық қарулардың жарақаттаушы факторларынан кейінгі құтқару жұмыстарын жүргізуге үйрету.

Уақыты – **1 сағат.**

Сабақ түрі – **дәріс.**

Өткізілетін орны – **дәріс залы.**

Дәріс жоспары.

Кіріспе

1. Жаппай зақымдау қаруына түсінік, жаппай зақымдау қаруының типтері.
2. Ядролық қару. Ядролық қарудың талқандау факторлары.

Әдебиеттер:

1. Азаматтық қорғау туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 11 сәуірдегі № 188-V ҚРЗ
2. «Төтенше жағдай туралы» Қазақстан Республикасының 2003 жылғы 8 ақпандағы N 387 Заңы //ЖК
3. 20.11.2014 жылғы редакциясында Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2014 жылғы 14 тамыздағы № 933 қаулысы Қазақстан Республикасы орталық атқарушы органдарының ведомстволары туралы.
4. Өмір-тіршілік қауіпсіздігі: Оқулық (қажетті мәтіндерді аударған және оқулықты құрастырған С.Арпабеков).- Алматы, 2004, - 256 бет.
5. Төтенше жағдайлар және азаматтық қорғаныс жөніндегі материалдардың ақпараттық - әдістемелік жинағы. (3 (7) шығарылым, 2001 ж.).
6. Тайжанов С. Өмір қауіпсіздігі негіздері: Жалпы білім беретін мектептер мен кәсіби білім беру орындарына арналған оқу-әдістемелік құрал. Алматы, 2004, - 254 бет.
7. Егоров П.Т. Шляхов И.А. Алабин Н.И. *Гражданская оборона. М. 1970.*
8. І.Б. Нысанқұлов, С.Ж.Тоқтабеков, Н.Ж.Қожамжаров. Өмір қауіпсіздігінің негіздері: Оқу құралы.Қарағанды, 2012 жылғы.

Кіріспе

Біздің мемлекетіміздің әскери доктринасының мазмұны халықтың қауіпсіздігін қорғау және қорғаныс сипаттағы іс-әрекетті алға қояды. Дегенмен, Қазақстанның геополитикалық күрделі жағдайы өзінің қарулы күштерін ұстады және олардың әскери дайындығын жоғары ұстағанды талап етеді. Сондықтан, қайтымы жоқ миллиондаған ақшалай қаражаттар қорғаныс жұмыстарына жұмсалып жатады.

Азаматтық қорғау туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 11 сәуірдегі № 188-V осы Заң азаматтық қорғау жөніндегі іс-шараларды жүргізу процесінде туындайтын қоғамдық қатынастарды реттейді әрі табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайлар мен олардың салдарларының алдын алуға және оларды жоюға, төтенше жағдай аймағындағы халыққа шұғыл медициналық және психологиялық көмек көрсетуге, өрт қауіпсіздігі мен өнеркәсіптік қауіпсіздікті қамтамасыз етуге бағытталған, сондай-ақ Қазақстан Республикасы азаматтық қорғанысының негізгі міндеттерін, құрылуы мен жұмыс істеуінің ұйымдастырушылық қағидаттарын, мемлекеттік материалдық резервті қалыптастыруды, сақтауды және пайдалануды, авариялық-құтқару қызметтері мен құралымдарының ұйымдастырылуы мен қызметін айқындайды. .

Қазақстан Республикасының азаматтық қорғау туралы заңнамасы Қазақстан Республикасының Конституциясына негізделеді, осы Заңнан және Қазақстан Республикасының өзге де нормативтік құқықтық актілерінен тұрады.

Соғыс жағдайында адамдарды, мал-мүлікті, шаруашылықты қорғау мақсатында дұрыс әрі ойластырылған шешім қабылдау үшін, қазіргі заманғы жаппай қырып-жою қаруларының сипаттамасын білу қажет. Бүгінде кейбір мемлекеттерде ядролық қару ғана емес, сондай-ақ лазерлік, ғарыштық тағы басқа түрлері де бар. Бұндай қарулар қолданған

кезде қирау, көптеп адам, мал шығындары сияқты үлкен зардап, әкелетіні сөзсіз. Осылардың сипаттамаларына тоқталайық.

1. Жаппай зақымдау қаруына түсінік.

Жаппай қырып жою қаруының түсінігін анықтау.

Жаппай қырып жою қаруы өзге қандай да бір қару немесе құралдардың қолдануы іспеттес. Олар құрту және өлімге әкеп соқтыратын немесе оны сыртқа шығару, тарату, ыдырату әсерінен адамдардың орасан көпшілігін физикалық зақым келтіруі мүмкін.

Олардың әсері болады:

- уытқұмарлы және улы химиялық заттар
- ағзаның ауруын туғызатын
- радиация және радиоактивтілік

Жаппай қырып-жою қаруы жарылғышқа толық жүк тасымалдауыш сияқты емес қарапайым жарылғыш заттардың көп бөлігін қамтымайды.

Бұл құрамдар шыныда да аз уақыт ішінде көптеген адамдарды қыруға мүмкіндігі болса да, олардың әрекеті бірінші кезекте жару емес.

Айта кететін жайт, жаппай қырып жою қаруының кез келген құралы жарылғыш материалдың бірінші және екінші кезектегі тарату немесе жаппай қырып жою қаруы белсенді құралдарын құрауы мүмкін.

ХИМИЯЛЫҚ, БИОЛОГИЯЛЫҚ ЖӘНЕ РАДИОЛОГИЯЛЫҚ ҚАРУ ТҮРЛЕРІН АНЫҚТАУ

Химиялық, биологиялық және радиологиялық қарулар террористтердің қолданылатын қаруынан айырмашылығы, олардың құрамды бөлшегінде әскери, химиялық және биологиялық соғыс құрылғыларының сәйкес технологияларын қолдану, немесе радиоактивті материалды пайдалану нәтижесінде аталған қару мыңдаған адамдардың өлімі мен зардап шегуіне жол ашуы мүмкін.

Жаппай қырып жою қаруына жататындар:

- қолдан жасалған ядролық құралдар;
- радиологиялық заттарды ыдырату құралдары;

- химиялық заттар
- * жүйке зақымдау әсері бар заттар
- * теріге теріс әсерлі заттар
- * тұншықтыратын заттар
- * қанды зақымдайтын заттар.

Ядролық қару. Ядролық қарудың талқандау факторлары.

Ядролық қару деп - жарылыс кезінде ядролық реакцияның жүруінің нәтижесінде болатын ішкі ядролық қуатты пайдалануға негізделген, жарылыс әрекетті жаппай қырып-жою қаруы. Ол барлық белгілі зақымдау құралының ішіндегі ең қуаттысы. Ядролық жарылысының қуаты тротилдық эквивалентпен өлшенеді. Тротилдық эквивалент тоннамен (т), килотоннамен (Кт) және мегатоннамен (Мт) өлшенеді.

Ядролық жарылыс ауада, жер (су) бетінде және жер (су) астында болуы мүмкін. Ядролық қаруға келесілер жатады: ядролық, термоядролық.

Ядролық талқандаудың ошағы деп - нәтижесінде адамдар, жануарлар және өсімдіктер талқандалған, ядролық жарылыстың тікелей әсері тиген аймақ.

Жарық жағы жер үстіне тимейтін ядролық жарылыс - әуе ядролық жарысы деп аталады.

Жарық жағы жер үстіне тиетін ядролық жарылыс – жер үсті ядролық жарысы деп аталады.

30 километр биіктікте іске асырылған ядролық жарылыс - биіктік ядролық жарысы.

Жарық жағы су үстіне тиетін ядролық жарылыс - су үсті ядролық жарылыс болып есептеледі.

Қуаттылығы бойынша ядролық қару – жарақтар: кіші – 15 кТ дейін; орташа -15-100 кТ дейін; ірі -100-500 кТ дейін; өте ірі – 500 кТ жоғары болып шартты түрде бөлінеді.

Ядролық жарылысының бес түрлі қирату факторлары пайда болады:

- ауа толқынының соққысы

- жарықты сәулелену /световое излучение/
- өткір радиация /проникающая радиация/
- радиоактивтік ластану /радиоактивное заражение/
- электромагниттік импульс /электромагнитное поля/

Ауа толқынының соққысы - жарылыстан жан-жаққа өте қатты шапшаңдықпен тарайтын, жоғары қысымдағы ауа соққысы.

Ұрыстық толқын ауаның бірден қысылысынан пайда болады және дыбыс жылдамдығынан жоғарғы жылдамдықпен тарайды. Соққы толқынының пайда болу көзі, жарылыстың ортасында өте жоғары қысымның пайда болуы.

Соққы толқын өзінің жойқын күшіне байланысты жолындағылардың бәрін кирата талқандап өтеді. Соққы толқынның күші эпицентрінен қашықтаған сайын бәсеңдей береді. Адамдар соққы толқыннан тек арнайы панаханаларға, шұңқырларға т.с.с. таза жерлерге жасырынып, сақтанады.

Ұрыс толқыны адамға әсер ету салдарынан жеңіл, орташа, ауыр дәрежелі зақымдары болады.

Жарықты сәулелену - ядролық қарудың жарылыс кезіндегі болатын сәулелердің қуаты.

Оның құрамында ультра-күлгін, инфрақызыл және көрінетін сәулелер болады. Жарықты сәуле бөлу жарылыстың күшіне байланысты бірнеше секундқа ғана созылады. Бұл сәулелердің ішіндегі қауіптісі инфрақызыл сәулесі.

Жарықты сәуле бөлу үлкен өрттердің пайда болуына әсер етеді, адамдар күйеді, көзді жандырып жібереді.

Өткір радиация - гамма-сәулесінің және нейтрондардың ағымы.

Ядролық жарылыстың нәтижесінде, оның айналасына жоғары көтеріліп бұлт құраған радиоактивті заттар жерге түсіп, айналаны, суды, ауаны радиоактивті заттармен ластайды.

Радиоактивті заттармен уланған аймақ, шартты түрде келесі үш зонаға бөлінеді: уланудың қатты, орташа және жеңіл әсеріне сәйкес.

Радиоактивті заттар адамдарға екі жолмен әсер етеді:

- **гамма-сәуленің бета-бөлшектерімен бөлініп, адамның ашық жеріне, терісіне қонады, екіншіден, олар адамның ішіне кетеді.**

Осыдан адамдар сәуле ауруына шалдығады. Егер теріге радиоактивті заттар көп қонса, адамдар радиоактивті күйік алуы мүмкін. Ішке түскен радиоактивті заттар қан арқылы адам бойына толық тарайды.

Екінші дәрежелі сәулелену ауруынан оңалу төрт - алты ай мерзімінде болады.

Үшінші дәрежелі сәулелену ауруынан оңалу бір жыл немесе он екі ай мерзімге созылады.

Радиоактивті заттардан арнайы панаханалар ғана сақтайды.

Электрлік магниттік импульс жарылыстан кейін электрлік және магниттік алаңның пайда болуына әсер етеді. Бұндай алаңның көлемі бірнеше мыңдаған шаршы километр аумақ болуы мүмкін, ол жарылыстың қуатына тікелей байланысты. Электрлік магниттік импульс үлкен антеналы өте сезімтал электрондық элементтерді күйдіріп жібереді, приборлады, конденсаторларды, вакуумды қондырғыларды және т.с.с. электрондық қондырғыларды істен шығарады. Яғни бұл фактордың әсерінен байланыс аппараттары, электрондық есеп машиналары жарамсыз болып қалады.

Радиоактивтік ластану - жарылыс болған жердегі топырақ, шаң жоғары көтеріліп желмен ыққа қарай жылжи береді де, жол бойы жерге түсіп ластайды, радиоактивті заттар жерге түседі.

Оның 3 зонасы:

- 1) уланудың қатты зонасы
- 2) орташа ластанған зонасы
- 3) жеңіл әсеріне сәйкес аздау ластанған зонасы ластау (ластану) мөлшеріне байланысты:

- жарылыс түрінен (бомбаның);
- оның күшінен (неше мегатонна);
- жарылыс болғаннан кейінгі өткен уақыттан;
- эпицентрден қашықтығынан;
- жарылыс кезіндегі ауа райынан;

- жер бетінің рельефінен (таулы, жазық дала т.с.).

Радиацияға қарсы қорғаныс. Медициналық көмек көрсету. Алдымен халықты радиациялық қауіп жөнінде құлақтандыру керек; ұжымдық және жеке қорғаныс құралдарын пайдалану туралы хабардар ету керек; радиоактивтік заттармен ластанған аймақтың тұрғындарын өздерін қалай ұстау керектігін мүмкіншілігінше түсіндіру қажет; радиацияның деңгейін анықтаудың маңызы зор; дозиметрлік бақылауды тұрақты жүргізу керек; су мен тамақты радиоактивтік ластануға зерттеу жасау қажет.

Қорғану жолдары:

Ядролық қарудың ауа толқынының соққысынан, тек осы күшті есептеп салынған баспана немесе панахана /убежище/ ғана сақтай алады.

Жарықты сәулелену - бұл жарылыс кезінде болатын сәулелердің қуаты. Бұның қызуы миллион градустан /жарылыс басында/ бірнеше мыңға дейін болады /жарылыстың аяғында/.

Жарықты сәулелену өте қысқа мерзімде әсер етеді және тарауы да тез болады.

Ол күннен әлдеқайда анық, өткір, ашық сондықтан алыстан көрінеді. Оның күші бір шаршы /см ауданға перпендикуляр түсетін сәулеленің мөлшерімен өлшенеді.

Сәулеленің мөлшері - калориямен анықталады.

Жарық импульсі - 1 кал/см

Жарық импульснің сәулесі - адам денесін, жан-жануарды күйдіреді, соқыр қылады.

Күйдіру сатысы бірнеше дәрежеде болады:

1-ші дәрежелі - 4 кал/см; - болса,

2-ші дәрежелі - 4-7,5 кал/см;

3-ші дәрежелі - 7,5-12 кал/см /тері сыдырылады/;

4-ші дәрежелі - 12 жоғары кал/см /терінің күйігі тереңдеп, жапырақтанып, бөлшектеніп түседі/.

Жарықты сәулеленуден кез-келген жарық өткізбейтін бөгет қорғай алады: ағаштың көлеңкесі, аула үйдің тасасы. Жауын, тұман, қар оның әсерін азайтады.

Жаз мезгілінде оның әсерінен өрт болуы ықтимал. Ғимараттар мен жабдықтарға жарық сәулесінің әсерінен жаппай өрт пайда болуы мүмкін.

Жаппай өрт дегеніміз – ядролық жарылыс салдарынан жеке- жеке өрт ошақтарының жиынтығы ғимараттардың 25 пайызынан жоғарғысын қамтиды және күшті желге өрт қосылып (250га) аумағын шалған өрттің ерекше түрі.

Өткір радиация - ядролық жарылыс сәтінде бөлінетін нейрондар мен гамма сәулелері. Бұлар қорғана алмай қалған адамдар, жан-жануарлар үшін өте қауіпті. Бұл радиация бары 10-15 сек ғана созылады. Бірақ сәуле ауруларын туғызу үшін осы уақыттың өзі де жеткілікті.

Алғашқы өткір радиация адамға сезілмейді, оның өткені біраз уақыттан кейін байқалады. Сәуле ауруларының ауыр-жеңіл болуы өткен радиацияның мөлшеріне байланысты, ол сәулелену дозасымен өлшенеді.

Сәулелену дозасы деп қоршаған ортада 1 гр затты не 1 куб.см. көлемді денені жоюға кететін қуат мөлшерін айтады немесе қоршаған ортадағы бір куб см көлемді жоюға кететін қуат.

Бұл мөлшер рентгенмен алынады. 1 рентген-1 куб.см ауада, 0°С - температурада қысымы сынап бағынасымен 760 мм болғанда - 2,08 млрд пар иондардың болу деңгейі.

Өткір радиация - әр түрлі нәрселерден өткенде гамма сәулелері әлсірейді, неғұрлым кедергі көп болса, соғұрлым ол әлсірей береді.

Ашық траншея - 3 есе азайтады, жабық траншея - 7-10 есе, бір қабатты ағаш үй - 3-5 есе, бір қабатты тас үй - 10-15 есе, жер астындағы үйде -7-15 есе /землянка/. Арнайы дайындалған жер асты үй - 400 есе, көп қаталлы үй подвалы - 100-400 есе, арнайы салынған баспана - 1000 есе, темір бетоннан салынған баспана, шахты, тау қуысы түгел қорғайды (еш зиянсыз).

Жарылыстан кейінгі өткен уақытқа байланысты радиация деңгейі азаяды. Мысалы; 1 сағат өткеннен кейінгі деңгейді - 100% деп алсақ, екі сағатта екі есе азаяды, үш сағатта төрт есе, жеті сағатта 10 есе. Осы ластану деңгейінде қалған адам тиісті мөлшерде радиациямен зақымдалады (демалғанда, тамақпен, сумен). Ол

адамдар сәуле ауруларына ұшырауы мүмкін. Сондықтан осы жердегі орнатылған тәртіпті, сақтану ережелерін сөзсіз орындаған жөн.

Электрлік импульс: бұлар жарылыс кезіндегі электрлік және магниттік өрістер бірнеше секунд ішінде болады, байланыс құралдарын, электр қондырғыларын істен шығаруы мүмкін.

Радиация көздері, ядролық жарылыстағы және басқа апаттардағы болатын зардаптар.

Табиғи радиоактивтілік. Біздің санамызда радиоактивтік ластану ядро қаруынан кейін болады деген ұғым пайда болған. Ал негізінде радиоактивтілік табиғаттың өзінде де бар. Оны тек мамандар ғана біледі де, халыққа жете түсіндірілмейді. Егер осы білім көпшілікке жеткізілсе, адамдар қорғану әдістеріне мән берген болар еді.

Мұндай құбылысты ғалымдардың сезгеніне 100 жылдан асып кеткен, ал соңғы 30-40 жылда бұл ғылым одан әрі дамуда, өйткені атомды зерттеу басталды, атом қаруы пайда болды. Ал шынында ғарыштан жететін сәулелер, табиғи радиоактивті заттардың адам денесінде сақталатындығы анықталды, оның қоршаған заттарда болатындығы сезілді.

Біз үй жағдайында да сәулелерге ұшыраймыз: теледидардан, самолетпен ұшқанда, көшеде жүргенде т.б.

Дегенмен, ядролық қарудың жарылысынан болатын радиациялық зақымданудың әсері өте зор. Сондықтан астық, зат, азық-түлік қоймаларын, басқа да ауыл шаруашылығы өнімдері сақталатын орындарды қорғау жұмыстары атқарылуы қажет. Ол үшін ғимараттардың есік, терезелерін таспен бітейді немесе тақтаймен, фанермен шегелеп, сыртынан сылақ жүргізеді. Саңы-лауларын тығындайды. Сыртқы есікті брезентпен, киізбен не басқа материалдармен қағып тастайды. Мүмкін болса қабатталған есік қондырады. Үй, жанұя жағдайында, тамақ пен судың таза сақталуын ескеру керек. Суды шыны не металл ыдыстарда /термос, бидон, графин, банкі / сақтап, күн сайын жаңа сумен ауыстырып отыру керек.

Ең жақсы сақталатындар: консервілер, целлофанға оралғандар. Оралған тамақтар буфетте, шкафта, холодильниктерде сақталады. Әсіресе, нан мен кептірілген нанды мұқият сақтау керек. Олар да полиэтилен қапшықтарға оралады. Картоп, капуста

және басқа көкөністерді жақсы жабдықтаған үй астындағы қоймаға сақтау керек. Тасымалдайтын тағамдарды жабық фургондарда немесе цистерналарда ұстайды. Ондай көлік болмаса, брезентпен, полиэтиленмен мұқият жауып алып жүреді.

Көпшілік пайдаланатын су көзін сақтау маңызды жұмыс. Елді мекендерде құдықтар өте ұқыпты жабылуы керек. Ашық су көздері әдейі күзетке алынып, судың сапасы жиі-жиі тексеріліп тұрады. Судың, азық-түліктің радиоактивті затпен ластанғанын арнайы құралдармен тексереді. Егер ол жеткіліксіз болған жағдайда, тексеріс зертханаларда жүргізілуі керек. Егер су көзінің ластанғандығы анықталса, ол жерге "ластанған" деген белгілер қойылады. Осы белгі кезекті тексеруден өтіп, судың тазалығы анықталғанда ғана алынады. Ауыл шаруашылығы жануарларын қорғау үшін оларды мұқият бекітілген қораларда сақтайды. Сондықтан ол қораларда су мен жем артығымен жинақталады. Қоралардың сыртының биіктігі 1 м, қалыңдығы 40-50 см топырақпен бітеледі. Есікке брезент, киіз қағылады. Кейбір бағалы, асыл тұқымды малдарға дорба-противогаз кигізеді, үстін жабады. Оларға мезгілінде прививкалар салынып тұрады. Олар үнемі бақылауда болып, жақсы бағылуы керек. Ветеринарлар базарға түскен ет, сүттің тазалығын тексеріп отырады. Атом станциялары, не атом бомбасы жарылғанда орасан зор қуат бөлінеді. Ядролық қару, не ядролық жарылыс ядроның ішіндегі күшке негізделген. Ол ядро жарылғанда ауыр элементтердің /Уран-235, плутоний-239/ тізбекпен берілетін реакцияларының күші, ядро қаруының күші тротил заряды тоннамен өлшенетін күші арқылы өлшенеді. Бұндай қарудың күші тротилмен алғанда жүздеген, мыңдаған тіпті млн-даған тоннамен есептеледі.

Электомагниттік импульс /электромагнитное поля/ Ауа толқынының соққысы - жарылыстан жан-жаққа өте қатты шапшандықпен тарайтын, жоғары қысымдағы ауа соққысы.

Мысалы: 1 мегатонна күшпен жарылыста ауа толқынының жылдамдығы 9-сек- 5 км, 22 сек - 10 км жетеді. Осындай қозғалыста ол кез-келген техниканы, өндіріс құралдарын қиратады. Ал адам ауа толқынынан зардап шегетіндігі өз алдына, сынған заттардың ұшқынынан да жарақаттанады. 1 шаршы см-ге 1 кг күш түскенде ауа толқыны зор зардап әкеледі. Бұл ауаның қозғалу шапшандығы секундына 100

метрге жетеді. Егер 1 шаршы/см-ге 0,2-0,4 /200-400 гр/ салмақ түсетіндей күш болса, адам жеңіл жарақат алады. /бас айналу, құлағы шулау, бас ауру/. 1 ш/см 0,5 /500 гр/ салмақтан асып кетсе, адам контузияға ұшырап, мұрыннан, құлақтан қан кетіп, сүйектері сынуы мүмкін.

Радиацияға қарсы қорғаныс. Медициналық көмек көрсету. Алдымен халыққа радиациялық қауіп жөнінде хабарлау керек; ұжымдық және жеке қорғаныс құралдарын пайдалану туралы хабардар ету керек; радиоактивтік заттармен ластанған аймақтың тұрғындарын өздерін қалай ұстау керектігін мүмкіншілігінше түсіндіру қажет; радиацияның деңгейін анықтаудың маңызы зор, дозиметрлік бақылауды тұрақты жүргізу керек; су мен тамақты радиоактивтік ластануға зерттеу жасау қажет.

ҚОРЫТЫНДЫ

Халықты қорғаудың ұжымдық құралдары - тұрғындарды апат, зілзала салдарынан, сондай-ақ қазіргі заманғы қырып-жою құралдарының зақымдағыш факторларынан қорғаудың ең негізгі тәсілдерінің бірі. Солардың бірі - адамдарды ұжымдық қорғау құралына жататын қорғаныс ғимараттарына жасыру. АҚ және ТЖ жүйесінде пайдаланылатын мұндай ғимараттарға пана-ханалар, радиациядан қорғау орындары (РҚО) және қарапайым жасырыну орындары жатады.

Панахана толқын соққысынан, жарық сәулесінен, өткіш радиациядан және радиоактивті зақымданудан ядролық жарылыстың зақымдағыш факторларынан, сондай-ақ улағыш заттардан (УЗ), бактериалдық құралдар мен қатты әсер ететін улы заттардан (ҚУЗ) сенімді қорғауды қамтамасыз етеді.

Өндіріс күштерін қазіргі заманғы қырып-жою құралдарынан, зілзаладан, радиациялық және химиялық қауіпті объектілердегі апаттардан қорғау - маңызды мемлекеттік міндеттердің бірі.

Қорғаныс ғимараттары адамдар жасырынуға тиіс жерлерге мүмкіндігінше жақын орналасуға тиіс.

Қорғаныс ғимараттары салыну мерзімі бойынша бейбіт уақытта болсын, қауіп төнген кезде болсын жылдам тұрғызылуы керек.

Мақсаты бойынша халықты жасыру немесе басқару және байланыс тораптарын орналастыруға ыңғайлы болуы қажет.